

Žižkovské listy

Občasník Klubu přátel Žižkova

Číslo 4. prosinec 1999

Pro ctižádost státníka,
sledujícího prospěch své země nesmíme
přehlédnout ctižádost člověka - umělce,
umělce války, jakým Churchill byl,
sledující i svůj cíl a svoji posmrtnou slávu.

W. Churchill

KLUB PŘÁTEL
ŽIŽKOVA

Muž, kterému jsme na Žižkově postavili pomník

Bez Winstona Churchilla by nebylo republiky, - tak počátkem 90. let ocenili význam tohoto velkého britského politika a válečníka žižkovští radní a pojmenovali jeho jménem náměstí před Vysokou školou ekonomickou.

Dříve se jmenovalo po Antonínu Zápotockém, komunistickém prezidentovi, jehož socha stála uprostřed náměstí. Už při slavnosti přejmenování napadlo jednoho z žižkovských radních, architekta Pavla Procházku, že k Churchillovu náměstí patří také Churchillova socha. S nápadem se okamžitě stotožnili také další radní, pánové Augusta, Pecha, Kněžánek a tehdejší starosta ing. Tomáš Mikeska. Prvním krokem bylo založení nadace, jejímž úkolem bylo shromažďování darů na

stavbu pomníku. Dalším krokem pak je žádost britské vládě o zprostředkování svolení ke zhotovení kopie slavného Churchillova pomníku sochaře Ivora Jonese.

Díky pochopení všech a štědrosti sponzorů a dárců byl pomník odhalen letos 17. listopadu, symbolicky v den 10. výročí sametové revoluce. Slavnostního odhalení se kromě předsedy parlamentu Václava Klause zúčastnila i bývalá předsedkyně britské vlády Margaret Thatcherová a vnuk sira Winstona Churchilla Rupert Soames.

Autor pomníku, příznivec myšlenky, britský sochař Ivor Jones bohužel už kopii díla neviděl, zemřel před třemi lety.

Proč právě Winston Churchill? Narodil se 30. listopadu 1874 na zámku Elenheim ve Velké Británii.

Později se stal jedním z největších státníků 20. století.

V letech 1917-1929 byl členem vládního kabinetu. V 30. letech kritizoval v parlamentu zahraniční politiku vlády a nepřipravenost britských ozbrojených sil na možnou válku. Poukazoval na nebezpečný vývoj v Německu. Nesouhlasil se zábořem Rakouska a hlavně s obětováním Sudet, respektive Československa. „To, co požadujeme, je spravedlivé a nevzdáme se ničeho,“ řekl tehdy v parlamentu. „Žádné písmeno, žádnou tečku nad i neslevíme. Češi a Poláci, Norové a Holanďané a Belgičané spojili svou věc s naší. Ti všichni musí být opět napřímeni.“

Po vypuknutí války byl 3. září premiérem Chamberlainem jmenován do vlády, stal se prvním lordem admirality. Po katastrofálním norském tažení v dubnu 1940 vláda vyslovila nedůvěru Chamberlainovi,

jenž krátce nato rezignoval. Téhož dne byl Churchill pověřen králem sestavením nové vlády. Vznikla vláda národní koalice. Churchill převzal rezort národní obrany.

V prvním projevu v parlamentu pronesl proslulou větu o „krvi, potu a slzách“. Vysvětlil, že jeho politika se vyčerpá vedením války - války proti pfišerné tyranii, která nebyla nikdy překonána žádnou položkou temného katalogu zločinů lidstva a řekl, že jeho jediným cílem je vítězství za každou cenu.

Churchill nesmírně přispěl k vítězství spojenců ve druhé světové válce. Byl to silný vůdce, oddaný Británii a odhodlaný dosáhnout naprostého vítězství nad nacismem. Jako takový nepřipouštěl jakoukoli myšlenku na kapitulaci. Byl Rooseveltovým přítelem a to ovlivnilo vzájemné poskytování zásob a personálu obou zemí. Churchill a Roosevelt udržovali denně spojení prostřednictvím telefonických rozhovorů a dopisů. Avšak o válečné strategii se rozhodovalo v sérii mezinárodních konferencí, jichž se často zúčastňovali i představitelé dalších zemí.

Na konferenci ve Washingtonu, v prosinci roku 1941, byla dohodnuta strategie soustředění se na porážku Německa. Její přijetí bylo velkým Churchillovým úspěchem. Oba státníci, Churchill i Roosevelt, byli schopni překonat mnohé strategické spory, avšak neshodli se v otázce jednání se Stalinem. Dějiny pak daly za pravdu Churchillovi a prokázaly jeho větší prozíravost. Churchillovo jednání se Stalinem na Jaltě v únoru 1945 bylo důkazem jeho realistického očekávání, že Stalin opanuje východní Evropu a proto naléhal na osvobození co největší části Evropy.

Churchillova osobnost a diplomacie pomáhaly udržovat dobré vztahy v parlamentu. Dobré vztahy s obyvatelstvem zase udržoval prostřednictvím rozhlasových přenosů svých projevů při významných u-

dálostech. Do debaty vnášel myšlenku celoevropského bezpečnostního systému, který měl nahradit proti sobě stojící bloky států. Tato myšlenka naplno zazněla 11. května 1953 a od té doby ve světové politice neunikla. Churchillův mírový plán byl poslední světovou iniciativou, která vyšla z Británie.

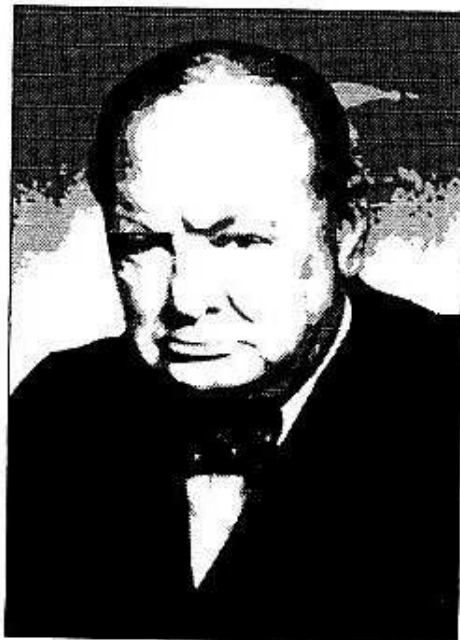
Ještě jednou dostal věci mocně do pohybu, ale řídit jej mu bylo odepřeno. Na jaře roku 1953 těžce onemocněl, ale ani v nemoci se nevzdával. Sotva byl schopen polybovat rty, začal hovořit o mírové konferenci, která se měla konat v září téhož roku. Říkal - „Mám pocit, že umím udělat něco, co jiný nedokáže.“ V září se opět ukázal na veřejnosti a v říjnu poprvé pronesl předvolební projev. Na projev se připravoval jako do bitvy. A tu vyhrál.

Nedalo se však přehlížet, že 80 letý Churchill na svůj úřad už fyzicky nestačil. Jeho dřívější zotavení bylo jen přechodné a tak 5. dubna 1955 ministerský předseda ze své funkce odstoupil. Rozloučení s politikou, s mocí, s nedokončeným dílem - to vše pocítoval jako loučení se životem, který se mu stal břemenem. V roce 1962 uklouzl a zlomil si nohu. To mu bylo už 88 let.

Muž, který v roce 1940 v hořcím Londýně tvořil dějiny, už byl té době vzdálený, ale žil ještě další tři léta. Zemřel po dlouhém smrtelném zápase, 24. ledna 1965 v úctyhodném věku 91 let. Británie mu přichystala velkolepé rozloučení. Jeho rakev vezli námořníci k Temži, odtud bárkou proti proudu Temže a pak úzkokolejnou dráhou do vesnice Bladon v hrabství Oxford. Tam odpočívá vedle svého otce na prostém venkovském hřbitově.

Jeho socha na Žižkově ať nám připomíná, že proti totalitě a demagogii je stále nutné bojovat.

Jiřina Polanecká

Vrch svatého kříže

Spíše se na něj doptáte pod profánním jménem Židovských pecí: ale nejsou tam ani pece ani kříž, ba ani židé: je tam jen nevalná tráva, vykotlané a rozežrané svahy a hlavně žižkovský lid. Je to nahý, sedraný a příkrý hřbítok, tak trochu lomy, trochu dětské hřiště a v pozdních hodinách ledacos jiného: na jedné straně uzavírají obzor Olšanské hřbitovy, jež se svými topoly a cypřiši a kupolemi hrodek a věžičkami vypadají hodně jižně a poeticky: pod nimi zapomenutý Olšanský rybníček, zátoka slizu s vodou zelenou jako horské pleso a hustou jako smetana. Dokola dole Žižkov, černý, očadlý a loupající se, daleko na obzoru Hradčany, odtud opravdu drobet neskutečně a jen tak symbolicky nadechnuté: a tuhle na druhé straně temného údolí zelený Vítkov, masivní hranice žižkovské nádrže. A vzadu uzavírá kopec tajemně zazděná zahrada kapslovny, odkud třaskají rány jako ve věčně válčném pásmu.

Ve dne jsou tu děti s draky, děti s luky z deštníkových drátů a děti s kartami: výrostci ležící na břiše a mastící karty; mláďenci s hlavou položenou na klíně své milé a tvář zakrytou čepicí: milá sebou ani nepohne v tichém uznávání mužské svrchovanosti. Matky ze Žižkova spravují prádlo nebo suší houby; mladí tátové zdola vynášejí na loktech své haranty: staří strejci si sem vylezou se svou fajfkou a sedí nehnutě nad široce rozlezlou čadící Prahou. Vyčouhlý hoch hraje na harmoniku tak koncertně, že by se mohl ukazovat: kolem něho kruh mláďenců na břiše, huby opřeny o píšť, se nehnutě oddává divému a vzlykávému vrkání, jímž koncertující mládenec opřádá tenoučkou melodii. Veliká, ohromně těhotná žena stojí nehybně proti nebi jako barbarický monolit.

Na rozrytých a vylámaných svazích, na terasách šutru a neřádu, na výspách z plechovek a sruvek rostou dřevěné baráčky stlučené z latí a prkének a starého plechu a papíru: nové lidské přibytky, typ 1924, snad ještě o něco bídnější než jinde, protože tu není ani dlaň půdy, na které by se vypracoval záhonek. Domácí páni kutí něco kolem svých budek a navázejí na kolečkách kamennou drť v marném úsilí zarovnat drobníci se svah. Červené a modré peřiny v oknech, mnoho dětí a ječivý ženský křik. Jen docela na temeni se udržel lidový park: úhor bez jediného stromčku, sporá a tuhá tráva mezi rezavým pískem: ale ještě dost, aby tu se soumrakem polodětsí milenci zdola usedali, jak se říká na zelený lajntuch. A v noci, v noci tu člověk nemá co dělat: je to místo poněkud špatné pověsti.

Tam dál, až za kapslovnou, jsou za drátěným plotem zahrádky železničních zřízenců: každá je jako dlaň, ale je tam dost místa pro kapustu a slunečnice, ohnivé řepičky a begonie a jiriny a takovou jakousi bednu s okýnkem, z níž čouhá plechová roura: nu ano, v těch bednách se patrně bydlí. A kde je trochu vylámaný svah, postaví se z prken bouda a natře se růžově nebo bleděmodře, a je to: zas jedna rodina má střechu nad hlavou. A ještě dál, na posledním výběžku hřbetu je skutečná, dlouhá a smutná kolonie, a za ní písečná končina, podobná povrchu měsíce, rozrytá maličkými horstvy a krátery, na jejichž dně zahnívají zelené rybníčky. Tady už opravdu je sám kraj města: na kost obnažená a zraněná půda městských terénů přechází náhle ve sličnou a mírnou oblast obdělávaných polí.

Lidé, kteří jdou ještě dále nežli sem, do některé z těch samot, rozdrobených podle cest, jsou tiší a umdlení: trouse se po jednom s uzlíčky, ve kterých si ráno nesli do práce oběd, a ztrácejí se v polích dál a pořád dál, až tam, kam nedohlédneš a nikdy snad nedojdeš.

A musíš jít moc dlouho spát, aby ti zase zacinkala červená tramvaj periferie.

Karel Čapek, Obrázky z domova /1925/

Běžec dlouhých tratí

Pravděpodobně už nikdo nezjistí, kolik občanů našl třetí městské části se může pochlubit šlechtickým erbem. A přece jeden takový mezi námi žije. Má prokázány rodokmen již od roku 1637! A tvrdí, že jeho dávní předkové přišli do Čech z Itálie už za Karla IV. Měli příjmení Puteani a sídlili zčásti také ve Vídni a na dvorci na Pacovsku. Hroby jejich potomků - komořích, kapitulárek Ústavu šlechtičen, rytmistra i policejního inspektora a dalších - dnes najdeme také na Olšanech. Stačí se jen porozhlédnout po II. hřbitově (odd.2+3), po VII.hř. (18a), VI-II.hř. (10), či IX.hř. (odd.9+10a).

Náš bezmála 86letý spoluobčan Otto Puteany se narodil v žižkovské Milíčově ulici 12. března 1914, krátce před vypuknutím I. světové války. Jako mladík navštěvoval různé zdejší sportovní a kulturní akce. Chodil do biografů Ponoc, Kosmorama, Pokrok a Deklarace, do místních letních kin - Republika v Riegrově ulici, i do „Weissáku“ na nároží ulic Štítného a Chlumovy. Dobře se znal i s Rudolfem Chundelou, známým žižkovským fotografem, trampem a boxerem.

Ottu nejvíce přitahoval sport. Hřiště lehké atletiky a fotbalu. Jako dorostenec hrál kopanou za Olympii Žižkov a později postupně za Slavoj Žižkov, Union Žižkov, za Meteor Libeň, za Viktorii Žižkov a za Mělník.

Ještě více se Otta Puteany proslavil jako běžec. Už v roce 1934 závodně běhal coby člen polabské tramské osady Maraňon. V této kategorii se stal mistrem republiky.

Vystřídal mnohá povolání. Za první republiky byl zaměstnancem Zemské banky, za války pracoval v autoopravnách. Za Pražského povstání svážel na hřbitovy padlé. Když po únoru 1948 musel opustit místo

oficianta na pražském magistrátu, dojížděl za prací do kalíren kladenských oceláren. Aby nevyšel z tréninku, tak většinou vystupoval z autobusu již za Ruzyní a přes pole do Kladna běhal.

V roce 1936 se Otto oženil. Šťastné manželství skalila jen tragická ztráta syna. Díky jeho (v r.1977 zesnulé) manželce má vzorně uspořádanou obrazovou i textovou kroniku své sportovní činnosti.

V roce 1946 za Spartu závodil v běhu na 5 a 10 km. Mnohokrát absolvoval Velkou kunratickou. A celkem sedmadvacetkrát závod Běchovice - Praha. Ten ve své kategorii už jako 56letý také vyhrál! V roce 1946 získal titul tramského mistra v maratónu Praha - Podkozí u Kladna. Zúčastnil se závodů v běhu i ve Velké Británii a v Japonsku.

Není mi známo, zda o podobném sportovci existuje zápis v Guinnessově knize rekordů, avšak Otto Puteany má prokazatelně jedinečné prvenství v běhu - maratónu (42 195 metrů). Od 7. října 1945, kdy běžel trať Praha - Lány, až do července 1966, se zúčastnil ROVNÉ STOVKY MARATÓNŮ! A ve skutečnosti jich absolvoval ještě několik navíc!

Otto Puteany v soukromí zůstává takovým, jakým vždy býval. Skromným, družným a příjemným člověkem. Dnes chodí - pravda již pomalu a s pomocí hole - mezi námi. Obývá sám prostý byt v Táboritské ulici, z jehož oken občas sblíží na dopravní ruch. A pak usedá mezi své poctivě zasloužené plakety, zažloutlé diplomy, medaile a zašlé stuhy, vybojované za cenu nezměrného fyzického úsilí, námahy a touhy zvítězit.

Miroslav Čvančara (XI/99)

Co je Svatobor

Klub přátel Žižkova už několik let spolupracuje se spolkem Svatobor. Mnozí už nevědí, jaký je to spolek a jaká byla a je jeho činnost. Připomeňme si ji.

Za Rakousko-Uherska, když skončila v r. 1859 doba Bachova absolutismu, politické napětí se uvolnilo, v Čechách nastalo velké národní vzpětí a uvědomění. V celé zemi se z vlasteneckého nadšení rodila spolková činnost. V této vzrušené době vznikaly spolky jako Hlahol, Sokol, Beseda měšťanská a další.

Dne 17. května 1862 se v Praze konala ustavující schůze spolku, který jeho zakladatel František Palacký pojmenoval Svatobor. Členy spolku byly takové osobnosti jako František Ladislav Riegr, Ferdinand a Vojtěch Náprstkoví, Jan Podlipný, Josef Barák, Josef Thomayer, Alois Jirásek, Karel Jaromír Erben a mnozí další.

Od svých počátků Svatobor věnoval pozornost místům posledního odpočinku zemřelých spisovatelů a jejich důstojné podobě.

Zabýval se možnostmi zříditi společné pohřebiště na způsob panteonu. Myšlenka se stala skutečností, pro místo společné hrobky zemřelých byl vybrán hřbitov na Vyšehradě. Ten se postupně stával národním pohřebišťem. Byl výtvarně dotvořen architektem Antonínem Weihlem novorenesančními arkádami, kde jsou pochováni slavní hudebníci a pěvci jako Antonín Dvořák, Jiří Hekel a významní spisovatelé. Nad jejich hroby vedou architektura Slavína, jako společný pomník s hrobkou těch, bez jejichž přínosu by přítomnost našeho národa neměla svou sou-

časnou tvář, úroveň kultury a vzdělání. Na vytvoření uměleckých děl se zasloužili mimo Antonína Weihla (byl žákem Josefa Zídka) také profesor Josef Mauder a podle Weichlových plánů citlivě dotvořil stavební prvky Josef Fanta. Prvním darem, který umožnil postavit toto velkolepé dílo, bylo 30 zlatých od mecenáše, obchodníka a starosty Smíchova Petra Fišera. Konečnou úpravu podle Weichlových plánů umožnil půlmiliónový dar Vzájemné pojišťovací banky Slavia, věnovaný v r. 1928. K jednomyslnému rozhodnutí správní rady banky byl přidán tento text: „Činíce tato rozhodnutí, měla správní rada banky naší na mysli, aby učena byla památka oněch velkých mužů, kteří obohatili duchovní život našeho národa a současně, aby spolku Svatobor ulehčeno bylo plnění oněch úkolů, jež tvůrci mu dali do vínku“.

Peníze na úhradu do stavby Slavína a na další činnost Svatoboru spolek získával z odkazu z pozůstatostí a od dalších dárců. Spolku odkázal všechno své jmění například Václav Beneš Třebízský i Eliška Krásnohorská, 100 tisíc korun daroval Svatoboru náš první prezident Tomáš Garrigue Masaryk a dalších 100 tisíc básník Otokar Březina z udělené státní ceny. Hlavním zdrojem peněz Svatoboru však byly drobné dary, nezřídka anonymní, z domova i od stovek krajanů z Vídně i ze zámoří.

Péčí a nákladem Svatoboru byly z ciziny do vlasti přeneseny ostatky básníka Boleslava Jablonského a Jana Kollára, a vykoupena byla řada hrobů na jiných hřbitovech, o něž Svatobor pečuje. Když skončilo

ověřování ostatků Karla Hynka Máchy v Litoměřicích, kde Mácha zemřel, Svatobor se postaral o jeho přenesení do Prahy, kde mu vypravil slavný pohřeb na Vyšehrad. Ten se stal zároveň tichou demonstrací národa proti německým fašistům, kteří po Mnichovské zradě spojenců obsadili Československo.

Svatobor svým nákladem zřizoval nebo přispíval na zhotovení některých pomníků, např. Josefa Jungmanna či Karla Hynka Máchy, nebo na pamětní desky. Vykoupil některé rodné domy a umožnil jejich proměnu na památníky.

František Palacký vyjádřil ideu Svatoboru heslem:

Pomáhej - osvěčuj - pamatuj!

Pomoc se projevovala péčí o chudé spisovatele, výpomocí jejich strádajícím rodinám a pozůstalým, udílením cen, odměn a stipendií, které byly povzbuzením k další tvorbě. Vznikly četné fondy a nadace, na které přispíval doslova celý národ.

Osvěta spočívala v podpoře vydávání a šíření děl českých spisovatelů, neboť jen ten, kdo zná historii národa a rodu, může se orientovat a vyhnout chybám minulosti.

Pamatuj - poslední část svého hesla Svatobor chápal jako výzvu k udržování památek zemřelých osobností české literatury, které se zasloužily o národní obrození.

Spolek Svatobor pracoval nepřetržitě až do roku 1970, kdy byl komunistickým režimem zrušen. Už v letech 1951 a 1953 mu byly zrušeny fondy a nadace a jejich jmění přešlo na stát. Tím bylo likvidováno poslání Svatoboru - podporovat spisovatele. V letech 1961 - 1962 se Svatobor musel zříci vlastnictví dvou domů, určených ke zřízení útulků pro chudé spisovatele. Tím byl zlikvidován i zbývající záměr zlepšit existenční podmínky starých a nuzných literátů. Svatobor se rozešel, když byl zbaven všeho majetku. Hotovost 3000 korun (!) převzal státní orgán, archiv Svatoboru byl uložen v ústředním archivu ČSAV.

Práce, kterou dříve Svatobor vykonával, se po roce 1970 ujalo několik členů Klubu Za

starou Prahu. Věnovali se záchrance historické části Olšanského hřbitova, jenž je pohřebišťem prvních generací národních buditelů. Od roku 1974, za osobního nasazení členů Klubu Za starou Prahu se spolu s bývalými členy Svatoboru podařilo změnit zpustlé II. oddělení Olšanských hřbitovů v udržovaný park.

Po změně politických poměrů v roce 1990 se členové Klubu za starou Prahu rozhodli Svatobor obnovit. Z původního výboru do roku 1970 sice již nikdo nežil, avšak za podpory Prezidia ČSAV, které zpřístupnilo uchovaný archiv Svatoboru, se podařilo navázat na minulost. Nové stanovy navazují na původní a činnost navazuje na všechny nepřekonané tradice Svatoboru předšlé éry.

V čele Svatoboru dnes stojí předseda ing. Václav Liška, spisovatelka Alena Vrbová a doc. Marie Benešová. Jednatel a kronikářem je mgr. Václav Potoček.

Podmínky pro sociální roli spolku (pomáhej) se však zatím neobnovily. Hlavní změna spočívá ve zvýšení důrazu na obě zbývající součásti původního poslání - na jeho osvětovou úlohu a na práci pro uchování hmotných památek na významné osobnosti české kultury a vědy, zejména na místa jejich odpočinku.

Svatobor spolupracuje s odborem kultury Obvodního úřadu Prahy 3 a se zájmovými organizacemi Prahy 3. Od roku 1996 pořádá vlastivědné vycházky po Olšanských hřbitovech s dobře informovaným průvodcem. Svatobor vydal také průvodce tiskem. Kromě toho vydává i Zprávy a Občasník, pojednávající o svém směřování. V něm informuje o všem, co se týká spolku, ale také o nepříteli známých, přesto však významných lidech.

František Palacký v zakládající listině Svatoboru napsal:

Bůh pak popřeje zdaru dílu šlechtnému a potomci žehnatí budou památce těch, kteří pečovali o lepší pro ně budoucnost!

Jiřina Polanecká

Zprávy pro přátele Žižkova

Sídlo Klubu přátel Žižkova se přestěhovalo do Sabinovy ulice č. 8. Je to o několik domů dál od dosavadního sídla směrem ke Komenského náměstí, na rohu panelového domu, vedle trafiky, několik metrů od stanice autobusu. Místnosti jsou v suterénu, v suchých a teplých prostorách. **Přijďte se podívat!** Hlaste se na telefonu 227 14 180.

Jsou vytištěny nové členské legitimace, hlaste se o jejich výměnu za staré.

Programy našich setkání jsou pro vás přichystány, ovšem záleží na vaší účasti na těchto schůzkách, neboť si nemůžeme dovolit pozvat osvědčené odborníky, pokud by se setkání zúčastňoval minimální počet osob. Při větší účasti můžeme pořádat kvalitnější přednášky a besedy, ale i vycházky a pod. Také vás žádáme, abyste **sami navrhovali témata**, která vás zajímají, příp. která ze starších byste chtěli opakovat.

Přispívejte svými vzpomínkami (i jednoduše sepsanými) **do našeho občasnku, rádi je uveřejníme!**

*Všem svým členům, přátelům a příznivcům
přejeme krásné a pokojné vánoční svátky
a šťastné vykročení do Nového roku!*

Žižkovské listy, občasník Klubu přátel Žižkova. ČÍSLO 4. Sestavila
a redakčně upravila Jiřina Polanecká. Grafická úprava Denisa Hatašová.
Pro vlastní potřebu vydal v prosinci 1999 KPŽ, Sabinova 8, 130 00 Praha 3,
tel. 02/227 141 80

